1956 ప్రారంభం నుండి, 1959 ఏప్రిల్ నెల దాకా భరద్వాజ మద్రాసులో ఉన్నాడనీ, ముందుగా ధనికొండ హనుమంతరావుగారి మూడు పత్రికలలోనూ పనిచేశాడనీ మనం చెప్పుకున్నాం. సున్నితమైన కారణాల వల్ల ధనికొండ వద్ద ఉద్యోగం మానుకొని ఒక కళాల కంపెనీలో పనికి కుదిరాడు. అతను మద్రాసులో ఉన్నది సుమారుగా మూడేళ్ళు.

1. "ఆ మూడు సంవత్సరాలలో చాల మంది నటీనటులను, దర్శకులను, నిర్మాతలను, పంపిణీదారులను, సినిమా తారల పొందు కోసం అల్లల్లాడి పోయే వారిని, సినీరచయితలను భరద్వాజ కలుసుకున్నాడు. వీరందరి అనుభవాలను అతను నోట్సుగా తీసుకొన్నాడు. మరి తను కూడా ఒకటి, రెండు సినిమాలకు కథ, మాటలు కూర్చినవాడే. అప్పుడు తను పడిన యమచెరలను అక్షరబద్ధం చేశాడు."

---

1. చూడండి : "భరద్వాజ భారతం" గ్రంథానికి కొల్లూరి కోటేశ్వర రావు గారి సంపాదకీయం. ప్రచురణ 1983.

ఈ సినిమా అనుభవాలను పొదుపుకొన్న కథలను ఆనాళ్ళలో అతను అనేకం రాశాడు. ఈ కథల మాటకేమిటి గాని—భరద్వాజకు అనంతమైన కీర్తి ప్రతిష్ఠలను సంపాదించి పెట్టిన నవల 'పాకుడు రాళ్ళు.' చలన చిత్ర పరిశ్రమ ఆధారంగా చిన్న కథలు, పెద్ద కథలు అంతకు ముందూ ఆ తరువాత చాలా వచ్చిన మాట నిజం. కాని ఒక నవలగా రావడం మాత్రం 'పాకుడు రాళ్ళ' తోనే ప్రారంభమైంది. తెలుగు భాషలో వెలువడిన మొదటి 'నేచురల్ లిస్ట్' నవలగా సాహిత్య విమర్శకులు దీనిని పేర్కొంటూ ఉంటారు. ఈ నవల వెలువడిన తరువాత దీనిని అనుకరిస్తూ, అనుసరిస్తూ ఎన్నో నవలలు పుట్టుకొచ్చాయి.

మల్లంపల్లి సోమశేఖర శర్మగారు లేకపోతే, ఒక వేళ ఉన్నా వారు 'పాలపుంత' కథను చదివి ఉండకపోతే, చదివిన తరువాత తన అభిప్రాయమును నిర్మొహమాటంగా చెప్పి ఉండకపోతే, పాకుడురాళ్ళు నవల వచ్చి ఉండేదికాదు. అతను ఎన్ని రాసినా; నవలా రచయితగా భరద్వాజ రెండేనవలల్లో-పాకుడురాళ్ళు, కాదంబరి నవలల్లో - జీవిస్తాడు. మిగతావి 'ఓహో' అనిపిస్తాయే తప్ప పదికాలాల పాటు బట్టకట్టి బతకవు. బతకలేవు.

ఆ రెండు నవలల్లోనూ పాకుడురాళ్ళు పెద్దది. మును ముందుగా రాసింది. ఈ నవలకు 'మూల' మనదగిన కథ పాల

పుంత. దాదాపు 9వందల పేజీలు విస్తరించిన పాకుడు రాళ్ళు నవల, ఈ పాలపుంత కథలో సూక్ష్మంగా, బీజ ప్రాయంగా గోచరమౌతుంది]

పాలపుంత

బద్ధకంగా వొళ్ళు విరుచుకొని, ఒక్కసారి గట్టిగా ఆవలించి, చిటికవేసి, ఓ సిగరెట్టు ముట్టించి, మళ్ళీ ఆలోచనల్లో పడ్డాడు సారథి. మనస్సును మరో దానిమీదికి మళ్ళింతామని ఎంత ప్రయత్నించినా, కళ్ళెంలేని గుర్రంలాగా అది సారథి అదుపులో ఉండకుండా ఉన్నది. ఈ ఆలోచనలతో అతను చిరాకెత్తి పోతున్నాడు. తల చిటచిట లాడి పోతున్నది. ఒకటి రెండుసార్లు, పనిమనిషి వచ్చి 'ఏం కావాలి అయ్యగారూ?' అని అడిగింది. మనోరమ గూడా ఓసారి హడావుడిగా తొంగి చూసి, 'ఏం హబ్బీ! ఒంట్లో బావోలేదూ! పోనీ డాక్టర్ను కన్సల్టుచేసి చూడకపోయావా?' అంటూనే వెళ్ళిపోయింది.

ఆ పరామర్శ చూస్తే సారథికి ఎన్నో అనుమానాలు కలిగాయి. నిజంగా ఈ మనోరమ, తను కావాలనుకొన్న మనోరమేనా' అనిపించింది. ఏదో కళ్ళనీళ్ళు తుడవడానికి తప్పితే, ఇందులో ఆప్యాయతంటూ తగలడిందా? ఎ అనిపించింది. 'ఈ దిక్కుమాలిన మొహమోటప్పనులు చెయ్యమని ఏ దేవుడేడిచాడా' అనిపించింది. నాలుగైదు రోజుల క్రింద టయితే, తను మనోరమకు, ఏదో ఓ సమాధానం — ఆవిడకు నచ్చే

సమాధానమే - ఇచ్చి ఉండేవాడు. కానీ, ఈ నాడలా అనిపించడంలేదు. ఆమెను రెచ్చకొట్టి, మనస్సును గాయపరచి, ఘోరంగా హింసించాలని బుద్ధి పుడుతోంది. ఏదో ఒక విధంగా మనోరమను, తన కాళ్ళమీద పడేట్టు చేసుకోవాలని అనిపిస్తోంది. కానీ తనలా చేయగలడా? అందుకు తను సమర్థుడేనా? ఈ ప్రశ్నలు సారధికి తట్టనేలేదు...

* * *

చాలా కాలం క్రిందటి సంగతి. అప్పుడు మంగమ్మ అనే ఓ పద్ధెనిమిదేళ్ళ పిల్ల, ఓ సుమారైన బస్తీలో, ఓ ఇరుకు సందులో, అంత తన్నా ఇరుకైన ఓ ఇంట్లో ఉండేది. ఆ పిల్లకు తల్లీతండ్రీ ఉన్నారు. ఆ తండ్రి నాటకాల్లో, ఏవేవో పనులు చేసేవాడు. తల్లిగూడా ఈ తండ్రి దగ్గరకు రాకపూర్వం శరీరంమీద బతికింది. ఈ తండ్రి దగ్గర కొచ్చాక గూడా కొంతకాలం, అలానే జీవించింది. అలా జీవించడం ఆ తండ్రికి ఇష్టమో, కాదో తెలీదు. అతను మాత్రం, ఎప్పుడూ ఆ తల్లిని 'ఇదేమి' అన్న పాపాన పోలేదు. ఆ తండ్రి ఇంట్లోలేనప్పుడు, అనేకమంది ఆ యింటికి వచ్చిపోతుండేవారు. ఆ వచ్చినవారి పనులేవో అయిందాకా, పాపం - ఆ తండ్రిగారి పనులు గూడా పూర్తయ్యేవి కావు.

మంగమ్మకు కాస్తంత వయస్సు వచ్చిందాకా, ఆ తల్లే నాటకాల్లో వేషాలేస్తూ ఉండేది. మంగమ్మ తరవాత, వరసగా నలుగురు పిల్లలు పుట్టుకొచ్చారు. ఆ తల్లి వేషాలెయ్యడం మానేసింది. ఆమెలేని లోటును మంగమ్మ భర్తీ చేసింది.

ఒకసారి ఏదో ఊళ్ళో 'చింతామణి' నాటకం ఆడారు. ఆ నాటకంలో 'రాధ' పాత్రను ఒక అద్భుతమైన పిల్ల నటించింది. ఆపిల్లకు నటించడంలో అట్టే ప్రావీణ్యం లేదు. అమె నటనలో, నాజూకుతనం గానీ, శిల్పంగానీ లేదు. కానీ నటనపట్ల ఆమెకున్న ఆపేక్ష, ఆసక్తి

అడుగడుగునా కనిపిస్తూ ఉంది. బొటా బొటీగా పదిహేనేళ్ళున్న ఆపిల్ల 'స్టేజీఫియర్' లేకుండా డైలాగ్స్ డెలివరీ చేసింది. ఉన్న ఒకటి రెండు పద్యాల్నీ కమ్మగా అన్నది. ఓ చిన్న సైజు డాన్సుకూడా చేసింది. ఆమె నటనకు చాలామంది దిమ్మ తిరిగిపోయారు. నలుగురైదుగురు వన్స్ మోర్ లు గూడా కొట్టారు.

వాళ్ళను చూసి సారథి ముందుగా అసహ్యపడ్డాడు. తరవాత జాలిపడ్డాడు. అసలే ఆ నాటకంలో రాధ కారెక్టర్ లొడితెడు. ఆ లొడితెడు దాన్నీ, ట్రూపువాళ్ళు మరింత కట్ చేశారు. అయినా ఆ పిల్ల బాగా నటించింది. అంతకన్నా ఆ పిల్ల అద్భుతంగా ఉన్నది. మహా మహా వాళ్ళకే వంకబెడుతున్న తనకు, ఆ పిల్ల నటన ఎందుకు నచ్చిందో సారథి చప్పున ఊహించలేక పోయాడు. నటన కన్న, దానిపట్ల ఆపిల్లకున్న ఆసక్తే కారణం కావచ్చు. లేదా కళ్ళుతిరిగి పడిపోయే, దాని అందమూ కావచ్చు. ఎందుకైనా మంచిదని, సారథి - ఈ రెండవ కారణంతోనే తృప్తి పడ్డాడు. కొందరు స్టేజీకేసి విరగదొక్కు కొన్నారు. ఇంకా కొంతమంది క్లాసుల కోసం అడ్డం కట్టిన అలవల్ని విరచి పారేశారు. సారథి కూడా ఆ జనంతోపాటు లేచాడు. ఎందుకో 'ఒక్కసారి గ్రీన్ రూంలో కెడదా' మనిపించింది. 'అట్లా వెళ్ళడం బాగుంటుందా' అనిపించింది. 'ఆఁ ఎందుకు బాగుండులెస్తూ' అనిపించింది. జనాన్ని తప్పించుకొని, స్టేజీ బొంగుల్ని దాటుకొంటూ తెరవెనక్కు వచ్చాడు.

గ్రీన్‌రూమ్ నానాకచాటుగానూ ఉంది. కృష్ణుడు ఓ మూల జేరగిలబడి బీడీదమ్ము కొడుతున్నాడు. చింతామణి 'దరీసు' మార్చుకొంటూ ఉంది. బిల బిల లాడుతున్న గ్రీన్‌రూమంతా ఆశగా వెదికాడు సారథి. చేతులనిండా కొబ్బరినూనె పూసుకొని, మొఖానికి పాముకొంటున్న ఓపిల్ల

కనిపించింది. తెల్లటి పరికిణీ కట్టుకొంది. పలచని జాకెట్టు వేసుకొంది. ఆ పిల్లకేసి ఓ నిమిషంపాటు చూశాడు సారథి. ఒక్కసారి నిట్టూర్చి, పెదాలు తడుపుకొన్నాడు. ఇంతలో మరో ముసలాడు - మరీ అంత ముసలాడు కాదు - ఓ క్షణం సారథికేసీ, ఆపిల్లకేసీ చూసి, ఎందుకో భుజాలు కుదుపుకొని, ఆపిల్ల దగ్గరకెళ్ళాడు. అతనందించిన తువ్వాలుతో ఆపిల్ల ముఖం తుడుచుకొంది. అనవసరంగా పమిట సరిజేసుకొంది. పరికిణీ దులుపుకొంది, సారథి పొంగిపోయాడు. ఆ రాత్రి అతనికి ఇంటికి వెళ్ళబుద్ధి పుట్టలేదు. వెళ్ళినా నిద్ర పట్టలేదు. పట్టినా ఆపిల్ల మాటి మాటికీ కలలో రాసాగింది.

దానా దీనా తేలిందేమిటంటే, సారథికి ఎన్నడూ ఎవరిమీదా కలగని 'ఆపేక్ష' మంగాయమ్మమీద కలిగింది. ఆ ఆపేక్షను అతను మనస్సులోనే దాచుకొంటే ఏమి జరిగేదో తెలీదు. కానీ అతనాపని చెయ్యలేదు. వారం రోజులయ్యాక రెండు పచ్చనోట్లు జేబీలో వేసుకొని గుంటూరు వచ్చాడు. ఆట్టే శ్రమ లేకుండా అంకప్ప ఇంటికి చేరుకొన్నాడు. ఆ సమయాన అంకప్ప ఇంట్లో లేడు. మంగాయమ్మా లేదు. పత్తిపాడులో 'సతీ తులసి' నాటకం ఆడటానికి వెళ్ళారట. ఇప్పుడో ఇంకాసేపటికో రావాలిట....

ఈ వార్త సారథిని ఎంతగానో నిరుత్సాహ పరిచింది. అతనేవేవో ఆలోచించుకుంటూ వచ్చాడు. తను వాకిట్లోకి రాగానే మంగాయమ్మ ఎదురవటం, తన్ను చూచి, ఓ నిమిషం ఆశ్చర్యపడి, ఆ తరవాత నవ్వుతూ ఆహ్వానించటం, తను కాదు కూడదంటూనే...ఏదీ? అనుకొన్న దొక్కటీ, జరిగి చావందే!

సారథి చిరాకు పడుతున్నాడని, లలితాంబ గ్రహించింది. "అప్ప టికీ నేను వద్దోఅని మొత్తుకొంటూనే ఉన్నాను బాబూ! దానికీ ఇష్టం

లేదు. ఆ తండ్రి దాని ప్రాణం తీస్తున్నాడు. ఈడేరినబిడ్డ ఇలా ఊళ్ళంట తిరిగితే..." అని ఓ క్షణం ఆగి, సారధి ఏమనుకొంటున్నాడో తెలుసుకొనేందుకు ప్రయత్నించి, అతను ఏమనుకొంటున్నదీ తెలీక చేతికిందికొచ్చిన కడగొట్టుదాన్ని, ఓ గసురుగసిరి, 'కాఫీ తెస్తానుండండి' అంటూ లోపలకు చక్కా పోయింది.

ఆవిడొచ్చేలోగా, అందినంత వరకూ, సారధి ఆ యింటిని చూచాడు. గోడలకు చాలా రకాల ఫొటోలు వేళ్ళాడుతున్నాయి. కొన్నింటిలో మొన్న తను చూసిన అంకప్ప బొమ్మలున్నాయి. అయిదారు ఫొటోల్లో, ఇప్పుడు తనతో మాట్లాడినావిడ ఉన్నది. మూడింటిలో మంగాయమ్మ ఉన్నది. మంగాయమ్మ బొమ్మకేసి తదేకంగా చూస్తున్న సారధికి, లలితాంబ కాఫీ తెచ్చిన సంగతి గూడా తెలియలేదు. ఆవిడ జ్ఞాపకం చేశాక, కాస్త సిగ్గుపడ్డాడు.

అనుకొన్న టైం దాటిన రెండుగంటలకు, వాకిటి ముందు జట్కా వచ్చి ఆగింది. ముందుగా అంకప్ప దిగాడు. చిన్న ట్రంకుతో మంగాయమ్మ ఆ తరవాత దిగింది. సారధి కుర్చీలోంచి లేచి నిలబడ్డాడు. అతన్ని ముందుగా చూసినవాడు అంకప్ప. "ఎంతసేపయింది బాబూ మీరొచ్చి?" అన్నాడు అంకప్ప, కూతురు చేతిలోంచి పెట్టెనందుకొని మెట్లెక్కుతూ. సారధి ఏదో గొణిగాడు. అప్పటిదాకా అదోలా ఉన్న మంగాయమ్మ, తండ్రి ఎవర్నో పలకరించటం విని, చప్పున తలెత్తి లోపలికి చూసింది. సారధి ఆశించినట్టు – ఓ క్షణం ఆశ్చర్య పోయింది. ఆ తరవాత నిండుగా నవ్వి, చప్పున లోపలికొచ్చింది. సారధి కాస్తంత దోవ తప్పుకొన్నాడు.

"నాటకం ఎట్లా జరిగింది?" అన్నది లలితాంబ.

"అమోఘం! అమోఘం!! ఒకటే వన్సుమోర్లు, ఒకటే వన్సు మోర్లు!!'' అన్నాడు అంకప్ప.

"కలెక్షన్ బాగా వచ్చిందా?"

"ఆ. ఏడెనిమిదొందలు దాకా ఉంటది. ఐతేనేం, అనుకొన్న ప్రకారం, ఆ సుబ్బారాయుడు ముట్ట జెప్పలా! డబ్బు ఇవ్వందే రంగేసు కోబోమని మనవాళ్ళన్నారు. నాటకం ఆడక పోతే విరగదంతామని జన మన్నారు." అన్నాడు అంకప్ప విసుగ్గా. "అబ్బా! పోనియ్యవే పాడు గొడవ! కాసిని నీళ్ళు దొడ్లో పెట్టు. ముందు స్నానం చేస్తా"

ఈలోగా మంగాయమ్మ, ముఖం సబ్బుతో కడుక్కొని, తుండుతో తుడుచుకొంటూ, సారథికి ఎదురుగ్గా ఉన్న కుర్చీలో కూలబడింది. ఆమె కళ్ళు ఎర్రగా ఉన్నయ్! పెదిమల రంగు, ఇంకా అక్కడక్కడ ఉన్నాననిపిస్తోంది. మనిషి చాలా బడలిగ్గా కన్పిస్తోంది కాస్సేపు సారథి మాట్లాడతాడేమోనని చూసింది. అతనలాంటిదేమీ చేయక పోవ డంతో, తనే మాట్లాడింది. గత రాత్రి జరిగిన సంగతులన్నీ వైన వైనంగా చెప్పింది.

"అఁ ఈ దిక్కుమాలిన నాటకాలంటే నాకు బొత్తిగా గిట్టదు. మా నాన్నే నన్ను చంపుకు తింటాడు. రాత్రి చూడండి - నాటకం ఆడనూ ఆడాము, అభాసుపాలు కానూ అయ్యాము. రానూ, పోను ఖర్చులు దండగ. పైగా వొళ్ళు హైరానా మాత్రం మిగిలింది... మీరు వస్తున్నా ననిముందుగా ఉత్తరమ్ముక్కన్నా రాసి పడెయ్యక పోయారా? మా అడ్రస్ మొన్న మీరు రాసుకొన్నారు గదూ?... చూశారూ మా

గ్రూపులో ఉన్నవాళ్ళు మరీ సన్యాసి వెధవలండీ! మొన్న మీ ఊళ్ళో కాస్సేపు నాతో మీరు మాట్లాడారాండీ, మా గుంపు అప్పుడే మనకు, ఏమిటేమిటో అంటగట్టేశారు. ఈ వెధవలకు ఇంతకన్నా మరో పనీ పాటా లేదు...ఇవ్వాళ ఉంటారుగా... సాయంత్రం ఏదన్నా మంచి పిక్చర్ కెడదామని ... ఆకలిగా ఉంది. నిద్రగూడా వస్తోంది...... ఏమంటారు? ... ఆఁ... వడ్డించవే అమ్మా వస్తున్నాను, ఏం మరి వెళ్ళి రానాండీ?"

మంగాయమ్మలో అన్నమాటను నిలబెట్టుకోవా లన్నపట్టుదల ఎంత యినా ఉన్నదని, సారధికి తెలిసి వచ్చింది. ఏదో మర్యాద కోసం తనతో బాటు సినిమా కొస్తానన్నదేమో నని సారధి అనుకొన్నాడు. తనతో రావలసిన అవసరం మట్టుకు ఏ మున్నదనీ అనుకొన్నాడు. ఏ మున్నదో సారధికి తోచలేదు. మంగాయమ్మ మాత్రం అయిదు న్నర దాటకుండానే మేకప్ చేసుకుని వచ్చింది.

"ఆట మొదలెట్టడానికి చాలా టైం ఉంది. ఇప్పుడప్పుడే దేనికీ? కాస్సేపు ఎక్కడన్నా కూచుందామా?" అన్నాడు సారధి.

మంగాయమ్మ మొదట ఫక్కున నవ్వింది. ఆ తరువాత 'అలాగే' అంది. ఆ నవ్వులో సారధికి చాలాచాలా సంగతులు కనిపించాయి.

తన మనస్సులో ఈ మధ్య బయలుదేరిన సంక్షోభానికి తగిన చిట్కా ఇప్పుడు తెలిసినట్లు సారధి ఫీలయ్యాడు. కానీ ఆ తెలిసిం దాన్ని మంగాయమ్మకెట్లా తెలియ చెయ్యాలో మాత్రం అతనికి తెలియ లేదు.

"నే నిట్లా వచ్చినందుకు, నీ కేమీ ఆశ్చర్యం కలగలేదా?" అన్నాడు సారధి ఆ పిల్ల ముఖం కేసి చూస్తూ.

మంగాయమ్మ కాస్సేపు మెదలకుండా ఊరుకొని, తాపీగా ముఖం పైకెత్తి, అతనికేసి ఓ క్షణం చూసి, వస్తున్న నవ్వును ఆపుకుంటూ 'లేదు' అంది.

"అదేం? ఇందాక నువ్వట్లా అన్నట్లు లేదే! వస్తున్నట్టు ముందుగా జాబన్నా రాశావు గాదేం — అన్న ధోరణిలో మాట్లాడావు గదూ?" అన్నాడు సారధి,

"మీ రింత అమాయకులని నే ననుకోను. అదేమో ఇల్లు, ఇది పార్కు" అన్నది మంగాయమ్మ.

"స్థలాలను బట్టి మాట్లాడే మాటలు మారుతుంటాయని నాకు తెలియదే!"

"మరి దేన్ని బట్టి మారుతాయంటారు? అదే మా ఇల్లయితే, ఇప్పుడు నన్నడిగిన ప్రశ్న అడిగి ఉండే వారేనా? మీరు బూకరిస్తే నేను చెప్పలేను గాని ఏనాటికి అడిగి ఉండరు."

మంగాయమ్మ ఉత్త అందమయిందే కాదు; దానికి మించిన తెలివి తేటలు గూడా ఉన్నాయి. ఎంత బాగా మాట్లాడిందీ ... ఇలా కొన్ని నిమిషాల పాటు, మంగాయమ్మ తెలివి తేటల్ని మెచ్చుకొన్నాక-సారధి తను వచ్చిన పనేమిటో చెప్పాడు.

"మీరనుకొన్నంత గ్లామర్ ఇందులో ఏమీ ఉండదండీ! బోలెడంత డబ్బు కావాలి. అంతకన్నా ముఖ్యం రిస్కును భరించాలి. అనుకొన్నవి అనుకొన్నట్లు జరిగి చావవు. నానా చెరలా ఉంటాయి." అన్నది మంగాయమ్మ.

"అవన్నీ ఉండవని నాకు తెలీక పోలేదు. వాటన్నింటినీ రిసీవ్ చేసేందుకు సిద్ధపడే నేనీ ఫీల్డులోకి అడుగు పెడుతున్నాను. డబ్బు సంగతి నాతో అనకు. నేను లక్షాధికారిని కాకపోవచ్చు గానీ, ఈ పాటి పెట్టుబడి సులభంగా పెడతాను" అన్నాడు సారధి.

మంగాయమ్మ ఏదో ఆలోచిస్తూ ఊరుకొని, అంతలోకే ఫక్కున నవ్వుతూ, "మీ రెండుకీ లైనులో కొస్తున్నట్టు? ఏం బాపుకొందామని? నే నిట్లా అంటున్నందుకు మరోలా అనుకోకండి. మీరేదో భ్రమలో ఉండి ఇందులో కొస్తేమాత్రం ఆ భ్రమలు విచ్చిపోవటానికి ఆట్టేకాలంపట్టదు. ఇవన్నీ మీరు ముందుగా ఆలోచించుకోవాలి" అన్నది.

"నీ ధోరణి చూస్తుంటే నాకింకో అనుమానం గూడా వేస్తున్నది. చెప్పనా?" అన్నాడు సారధి. మంగాయమ్మ ఏ జవాబు ఇవ్వకముందే "నిజంగా నేనిలా సొంతకంపెనీ పెట్టడం నీ కిష్టం లేదను కుంటాను. అధవా ఉన్నా, నా కంపెనీ లోకి రావడమంటే నీకు సమ్మతం లేకుండా నన్నా ఉండాలి. కాకపోతే, నువ్విన్ని మాటలు అనవే!"

"అదేమిటండీ?" అన్నది మంగాయమ్మ ఈసారి ఆశ్చర్యపోయి.

"అమ్మాయ్ నాతోవసవసలు పనికిరావు. ఉన్న సంగతేదో కటీ పిటీ తేల్చెయ్. నువ్వొచ్చినా రాకపోయినా నేనో సొంత కంపెనీ పెట్టడం ఖాయం! నేను రాసిన నాటకాలే నాలుగైదున్నాయి. ముందుగా వాటినే స్టేజీ చెయ్యాలి. అవి కాస్తంత సక్సెస్ అయితే బయటి వాళ్ళ చేత కొత్త తరహాగా నాటకాలు రాయించి ఆడతాం. నువ్వేదో ఆకాశం మీది నుంచి మాట్లాడకు. నువ్వు సరేనంటే రేపే ఎగ్రిమెంటు రాసుకొందాం. అన్ని ఖర్చులు భరించి నెలకు వందరూపాయల జీతం. కంపెనీ పర్మిషన్ లేందే బైటి ట్రూపుల్లో పని చెయ్యటానికి వీల్లేదు. ఖచ్చితంగా

పాతిక ముప్ఫయ్ రిహార్సల్స్ ఉంటాయి. చచ్చినట్టు వాటన్నింటికీ హాజరు కావాలి" అన్నాడు సారథి.

"అబ్బ! మీతో వేగడం కష్టమండీ! ఇప్పుడు నే నేమన్నాననీ, అలా కోపగించు కోవడం?" అన్నది మంగాయమ్మ.

ఈ సుతిమెత్తని మాటలు సారథి మీద బొత్తిగా పని చెయ్యలేదు. "ఆ సంగతి తరవాత చెబుతాను. ముందు నే నడిగిన దానికి సమాధాన మివ్వు" అన్నాడు అతను.

"నా మట్టుకు నాకిష్టమే ననుకోండి. మరి నాన్నావాళ్ళను కనుక్కో వద్దూ?"

"అది నా వంతు పని!" అన్నాడు సారథి. "మరి వెళదాంలే. సినిమా బిగిన్ చేసే వేళయింది."

"ఆఁ...దిక్కుమాలిన పిక్చర్ పోనిద్దురూ! కాస్సేపిక్కడే కూర్చుందాం. నా కిక్కడే బావుంది" అన్నది మంగాయమ్మ.

సారథి ఆ మాటతో ఏకీభవించాడు.

* * *

ఆ రోజున "పాడులోకం" తాలూకు రిహార్సల్స్ జరుగుతూ ఉన్నాయి. హీరో హీరోయిన్లు మొదటిసారిగా కలుసుకొనే సన్నివేశ మది. ఆ చూపుల్లోనే వారు, ఎడతెరిపి లేకుండా ఒకరి నొకరు ప్రేమించేసు కుంటారు. హృదయాలు మార్చుకొంటారు. కళ్ళతో ఫొటోలు తీసి వాటిని గుండెల్లో భద్రంగా పదిల పరచు కొంటారు. ఆ తరువాత వాళ్ళ ప్రేమను పెద్దవాళ్ళు అప్రూవ్ చెయ్యక పోవడమూ, ఇద్దరూ విడి

విడిగా ఎదురు తిరగడమూ, అక్కడా చిన్నవాడూ, ఇక్కడీ చిన్నదీ ఓ పావుగంట సేపు విరహ గీతాల్లాంటివి పాడడమూ, చివరికి చచ్చి పోవడమూ, అంతా మామూలుగా జరిగి పోతుంది.

నాటకం మొత్తంలో ఎనిమిది కారెక్టర్లున్నాయి. హీరో సారథి, హీరోయిన్ మంగాయమ్మ. హీరో ఆ కొసనుంచి వచ్చి, అక్కడున్న పూల చెట్టు నుండి ఓ పూవు తుంపి, వాసన చూస్తుంటాడు. అప్పుడే హీరోయిన్ ప్రవేశిస్తుంది. అక్కణ్నించీ డైలాగ్స్. ఈ సీనును ఇప్ప టికి పదిసార్లు రిహార్సల్ చేశారు. రానురాను సారథికి విసుగెత్తి పోతూ ఉంది. ఎన్నిసార్లు చెప్పినా మంగాయమ్మ అర్థం చేసుకోవడమే లేదు.

"నువ్వింత ఎద్దు మొద్దు స్వరూపాని వనుకో లేదు. నీ కన్నా ఏ చవట కుంకయినా బాగా చేస్తుంది. ఇదే ఆఖరుసారి. జాగ్రత్తగా విను. వాళ్ళిద్దరూ కొత్తవాళ్ళు. వయస్సులో ఉన్నవాళ్ళు. ఒంటరిగా ఓ పూదోటలో కలుసుకొన్నారు. అప్పుడాపిల్ల ఎలా ప్రవర్తిస్తుం దంటావ్? వాణ్ని చూడంగానే ముందుగా భయపడుతుంది. 'అయ్యో! ఒంటరిగా, ఇలా పరపురుషుడి దగ్గర కొచ్చానే' అని గాభరా పడు తుంది. ఆ తరవాత క్రమంగా భయం తీరి, అతనికేసి చూస్తుంది. వాడూ అప్పుడే చూస్తాడు. తను చూస్తున్నట్టు ఆ యబ్బాయికి తెలిసిపోయిందే - అని సిగ్గు పడుతుంది. తల వంచుకొంటుంది. పోబోతుంది. కాని పోలేదు. ఎందుకో తెలుసా? అప్పటికే ఆ పిల్ల హృదయంలో ప్రణయ బీజం పడింది... ఇన్ని-ఇన్ని భావాలు నువ్విప్పుడు చూపించాలి. అదే మిదే మని వస్తూనే డైలాగ్ లంకించుకొంటుంటివి. ఇక నేనేం చావను?" అన్నాడు సారథి చెమటలు కక్కుతూ.

రిహార్సల్ రూమంతా నిశ్శబ్దంగా ఉంది. ఎవ్వరూ మాట్లాట్టంలేదు. సారథి వొక్కసారి మంగాయమ్మకేసి తిరిగి" ఊఁ, కానివ్వు. పద. నే నిక్కడే పూలు కోస్తున్నాను. నువ్వామూలనుంచి రావాలి. కమాన్. ఊఁ త్వరగా రా" అన్నాడు.

మంగాయమ్మ అక్కణ్నించి కదల్లేదు.

"ఏం వినిపించడంలా? ఆ పక్కనించి రావేం?" అన్నాడు సారథి పెంకు లెగిరి పోయేట్టు.

గాలివాన ముదిరే సూచనలు కనిపించాయి. నలుగురూ కలగ జేసుకొని ఆ పూటకు రిహార్సల్ కాన్సిల్ చేయించారు. సారథి రుసరుస లాడుతూ తన గదికేసి వెళ్ళిపోయాడు.

చాలా పొద్దుబొయ్యాక, ఏదో చప్పుడయితే లేచి వెళ్ళి తలుపు తీశాడు సారథి. వాకిట్లో మంగాయమ్మ నిలబడి వుంది. ఒక్కసారి ఆవిడ ముఖంలోకి చూసి లోపలకు తప్పుకున్నాడు. మంగాయమ్మ తలొంచుకొని లోపలికి వచ్చి తలుపులు దగ్గరగా వేసి, వాటినానుకొని నిలబడిపోయింది.

"ఇలా వచ్చావేం?" అన్నాడు సారథి.

జవాబుగా మంగాయమ్మ వెక్కిళ్ళు వినిపించాయి. సారథి ఈ సంఘటనను నమ్మలేక పోయాడు. మంగాయమ్మ ఏడుస్తుందని, అత నెప్పుడూ - అనుకోలేదు. ఆ ముఖం నవ్వటానికి తప్ప ఏడవటానికి బొత్తిగా అన్‌ఫిట్!

"నేను ఉదయమే గుంటూరు పోతున్నాను. నన్ను పంపెయ్యండి" అన్నది మంగాయమ్మ.

"అదేం?"

"ఏమీ లేదు. నేను పనికి రాను. మీరు చెప్పినట్లు చేయడం నాకు చేతకాదు. పనికి రాని సజ్జును బెట్టుకొని మీ రెంతకాలమని బాధ పడతారు? మీ రేవో పెద్ద పెద్ద ఆలోచనలతో దీన్ని ప్రారంభించారు. ఆ ఆలోచనలు నావంటి వాళ్ళ వల్ల ఏనాడూ నెరవేరవు. నెలకు పంద చొప్పున పుచ్చుకొంటూ నే నెందుకూ ఇక్కడ ఉండడం?"

"ఇందాక నేనట్లా అన్నందుకేనా నువ్విలా అలగడం?" అన్నాడు సారథి ఫక్కున నవ్వి.

"అలగడమా? అలగడానికి నే నెవ త్తెను? పంద రూపాయల కోసం వేష మెయ్యడాని కొచ్చిన ముష్టి ముండను."

"అట్లాగని నే నెప్పుడూ అనలేదే!"

"మీరు అన్నా అనక పోయినా, నా స్థితి అదేనని నాకు తెలుసు."

"చాలా సేపాయిరి — నిలబడే వున్నావు. నామీద కోపముంటే ఉండొచ్చు, ఈ కుర్చీ ఏం పాపం చేసుకొంది? పోనీ ఇలా వచ్చి కూచో గూడదూ?"

"నే నింకా పెట్టెలు అవీ సర్దుకోవాలి. వెడతాను. చెబుదామని వచ్చాను" అన్నది మంగాయమ్మ వెనక్కు తిరుగుతూ.

సారథి చప్పున దగ్గరగా వచ్చాడు.

"పిచ్చి వేషాలెయ్యకు. దవడలు పేలి పోతాయి. మర్యాదగా ఇలా వచ్చి కూచో. లేదా నేనే కూచోబెట్టవలసి వస్తుంది." అన్నాడు సారథి నవ్వుతూనే. "ఇంత మంచి ముఖంలో బ్రహ్మాండమైన భావాలు పలికించ వచ్చుగదా! ఆ అవకాశం నువ్వెందుకు ఉపయోగించు కోవా అని—"

మంగాయమ్మ ఏమీ మాట్లాడ లేదు.

"నువ్విలా రావడం చూస్తుంటే, మన రెండో నాటకం లోని సీనొకటి జ్ఞాపక మొస్తోంది. అందులో గూడా, హీరోయిన్, ఓ అర్ధ రాత్రి, హీరో గదిలో కొస్తుంది. అతని చేత కాస్సేపు బ్రతిమిలాడించు కొని, చివరికి..."

మంగాయమ్మ ఫక్కున నవ్వి, చప్పున తన పొరబాటును తెలుసు కొని నాలుక్కొరుచు కొంది.

"అలాంటివేమీ కుదరవండీ! ఆ హీరోయిన్ పిచ్చిది గనక—"

"ఈ రోజు చాలా బావున్నావ్ కదూ? నామీది కోపంతో—ఇదే నిజమయితే, ప్రతిసారీ, నామీద నీకు కోపం ఉండాలనే నేను కోరు తాను."

సారథి శరీరం అతని స్వాధీనం తప్పిపోయింది. వెర్రెత్తిన వాడిలా ఆమెను దగ్గరకు తీసుకొని, గట్టిగా ముద్దు పెట్టుకొన్నాడు. మంగాయమ్మ లాంఛనంగా రవంతసేపు గునిసి, తరవాత అతని గుండెల మీద తల పెట్టుకొని కళ్ళు మూసుకొంది.

* * *

ఆ రోజుల్లో ఆ నాటకలకు మాంచి గిరాకీ ఉండేది. పాత నాట కాలు చూసీ చూసీ విసుగెత్తి పోయిన ప్రజలకు, సారథీ సమాజం

వారి నాటకాలు ఎంతో హాయి నిచ్చాయి. ఇందులో పాటలూ పద్యాలూ లేవనీ, పుణ్యమూ పురుషార్థమూ లేదనీ, అనే వాళ్ళు అంటూనే ఉన్నారు. కానీ బ్రహ్మాండంగా సక్సెస్ అవుతున్నాయి. వరసాగ్గా రెండు సంవత్సరాలు కళాపరిషత్తు పోటీల్లో సారథీ సమాజం బహుమతులు తెచ్చుకొంది. ఆ రెండు సంవత్సరాలూ, మనోరమ - అదే మంగాయమ్మ - ఉత్తమ నటనకు గాను ప్రత్యేక బహుమతుల్ని అందుకొంది.

ఒకసారి ఎవరో పెద్దమనిషి పనిమాలా ఇంటికొచ్చి, సారథితో గంటల తరబడి మాట్లాడుతూ కూచున్నాడు. ఆ మాటలకు అంతూ పొంతూ కనిపించటం లేదు. అన్నాల వేళగూడా మించిపోతోంది. విసుగెత్తి సారథిని కేకేసింది మనోరమ.

"వస్తున్నాను, ఏదీ నువ్వోసారి ఇలారా!" అన్నాడు సారథి. "వీరిది మద్రాసట. నలుగురు భాగస్తులతో కలసి ఏదో పిక్చర్ తియ్యబోతున్నారట. అందులో హీరోయిన్‌గా నిన్ను బుక్ చేద్దామని వచ్చారు."

మనోరమ శరీరం ఒక్కసారి వణికిపోయింది. భరించరాని ఏదో శక్తి ఆవేశించినట్లుగా ఊగిసలాడింది.

"ఈ రోజుల్లో పిక్చరు తియ్యాలంటే, అయిదారు లక్షలన్నా ఉండాలి. కాని లక్షతోనే ప్రారంభిస్తున్నాం! డిస్ట్రిబ్యూటర్ల మీద ఏమాత్రమో ఆశ వుంది. అదీగాక నేను వేలకువేలు స్టార్లకోసం పొయ్యబోవడం లేదు. అందరూ కాకపోయినా కొంతమందినయినా కొత్తవాళ్ళను తీసుకొంటున్నాను. మిగతా భాగస్తులకు ఈ ఇండస్ట్రీతో పరిచయంలేదు. నేను ఎనిమిదేళ్ళుగా ఈ లైనులో కొట్టుకొంటున్నాను. పదిహేను పిక్చర్లకు అసోసియేట్‌గా పనిచేశాను. ఇంతకాలానికి సొంతంగా బొమ్మ తీద్దామని

బుద్ధిపుట్టింది. నాగేశ్వరరావు, రేలంగి, ఫ్రీగా యాక్షన్ చేస్తామన్నారు. నా పిక్చర్‌కు నాగేశ్వరరావు హీరో. ఒప్పుకుంటే మనోరమ హీరోయిన్. నేనాట్టే ఇచ్చుకోలేను. నెలకు అయిదువందలిస్తాను. పిక్చరు పనిమీద రావలసి వచ్చినప్పుడు కారిస్తాను. ఇష్టమయితే ఇదిగో ఎగ్రిమెంటు. సంతకం పెట్టి ఎడ్వాన్సు పుచ్చుకోండి!" అన్నాడాయన.

ఆ రాత్రి మనోరమా, సారథీ చాలా సేపు మాట్లాడుకొన్నారు.

"నువ్వేమో ఏ సంగతీ చెప్పకపోతివి. అవతలేమో ఆ పెద్దమనిషి మాటిమాటికీ అడుగుతుండె. అందుకని సరేనన్నాను. రేపుదయమే మళ్ళా వస్తాడు. అవునో కాదో చెప్పు. ఇప్పటికయినా మునిగిపోయిందేమీ లేదు. కాకపోతే 'మా వల్ల కాదు బాబూ!' అంటాను. ఇన్నిటికీ నీఉద్దేశమేమిటి?" అన్నాడు సారథి.

"మీరేమనుకొంటున్నారో చెప్పండి!" అన్నది మనోరమ.

"నన్నడిగితే ఒప్పుకోవడమే మంచిదంటాను. జీతం కూడా తక్కువ ముత్తమేమీకాదు. భగవంతుడి దయవల్ల, ఈ పిక్చర్ సక్సెస్ అయితే నీకింకా మంచి ఆఫర్సు రావచ్చు. మనమైనా ఎంతకాలం ఈ నాటకాలాడుతూ కూచోగలం?" అన్నాడు సారథి.

"మీకేమీ అభ్యంతరం లేకపోతే నాకూలేదు" అన్నది మనోరమ. "ఇలాంటివిషయాలు మాటిమాటికీ నన్నడక్కండి. మీకు మంచిదని తోచిన ప్రతిదీ నాకూ మంచిదే!".

* * *

మద్రాసు వచ్చిన పదిరోజులకల్లా, రెండు కాగితాల మీద పద్దెనిమిది పంక్తులు వ్రాసి, మూర్తిగారు పట్టుకొచ్చారు.

"ఎల్లుండి రాత్రి తొమ్మిదింటినుంచి పదకొండింటిదాకా రిహార్సల్ ఉంటుంది. అప్పటిగ్గానీ నాగేశ్వరరావుకు తీరదు. కారు పంపిస్తాను. ఇద్దరూ రండి" అన్నాడు మూర్తి.

ఆ కాయితం మనోరమ చూసింది. ఉత్త డైలాగ్స్. వాటికి తలా తోకా లేదు. నాలుగయిదుచోట్ల 'కోపంగా చూస్తుంది' - 'వేలితో బెదిరిస్తుంది' - 'సిగ్గుపడి తలవంచుకుంటుంది' అని మాత్రమే ఉంది. అసలా కథేమిటో, ఆ కథలో ఈ సీను ఎక్కడొస్తుందో బొత్తిగా అంతుపట్ట లేదు. వాటిని ఏం చెయ్యాలో గూడా తెలియలేదు.

"పోర్షను గావును. సినిమా పోర్షన్లు ఇలాగే ఉంటాయేమో నాకు తెలీదు. అయినా కొంపమునిగిందేమీ లేదు. కంఠతాపట్టు" అన్నాడు సారథి.

తొలిసారిగా మేకప్ చేయించుకుంటున్నప్పుడూ, కెమెరాముందు నిలబడ్డప్పుడూ మనోరమ వణికిపోయింది. కళ్ళు చిరతలుపడే ఆ లైట్ల ముందు నిలబడటమూ, అన్నమాటే యాభయిసార్లు అనటమూ ఆమెకు విసుగెత్తించాయి. ఎంతప్రయత్నించినా ఆపూట వందడుగులు కూడా షూట్ కాలేదు. సారథి చాలా బాధపడ్డాడు. మనోరమ అలసిపోయింది. ఎటుగూడీ ఉత్సాహంగా ఉన్నవాడల్లా మూర్తిగారే!

అయితే ఈ గిజాటు ఎక్కువకాలం ఉండలేదు. మూర్తిగారు చాలా ఓపిగ్గా ఏమిచేయవలసిందీ మనోరమకు చెప్పేవాడు. ఆవిడగూడా విసుగు లేకుండా వాటన్నిటినీ వినేది. వెధవది, ఓ చిన్ననవ్వును సెల్యులాయిడ్ మీద కెక్కించడానికి, ఒక్కోసారి యాభయి, అరవైసార్లు నవ్వాల్సి వచ్చేది. ఇంత యాతనగా నవ్విన ఆ నవ్వు ఎంత సోయగంగా ఉండేదు స్తుంది గనక !

ఆరునెల్లు గడిచాయి. రెండురీళ్ళవరకూ షూట్ చేశారు. రషెస్ చూసినవారు మనోరమ అద్భుతంగా నటించిందన్నారు. ఒకటి రెండు పత్రికలు ఈ మాటను రాశాయి గూడాను. అదృష్టవంతుణ్ణి చెడగొట్టేవారూ దురదృష్టవంతుణ్ని బాగుచేసేవారూ లేరు. మనోరమ జీవితంలోకి చూసి నప్పుడు, ఆవిడ అదృష్టజాతకురాలే అనాలి. కానీ ఆ అదృష్టం కూడా ఎల్లకాలం ఒక్కచోటనే పీఠం పెట్టుకోదు. అప్పుడప్పుడు విడిచిపోవడం కద్దు. ప్రస్తుతం మనోరమ ఈ దశలోనే ఉంది.

మూర్తిగారు ఎంత ప్రయత్నించినా ఆయననుకున్నట్టు కంపెనీ సాగలేదు. మిగతా ముగ్గురు భాగస్తుల చుట్టూ సజ్జు పోగయింది. మన స్పర్థలు వచ్చాయి. కంపెనీ కాస్తా మూలపడి పోయింది. ఉన్న డబ్బుతో రెండు మూడు నెలలు అలాగే గడిచాయి.

"ఇప్పుడేం చేద్దాం?" అన్నది మనోరమ. "ఏదో బావుకొందా మని ఇంత దూరం వచ్చాం. అదిట్లా తగలడింది. మళ్ళీ మనం బెజవాడ పోదాం. మన నాటకాలు మనకుండనే ఉన్నాయి."

"నువ్వు చెప్పేది చివరి దశ. మన మింకా అక్కడికి రాలేదు. నీ మీద నాకు ఆశ వుంది. ఇవ్వాళగాక పోయినా; రేపయినా నువ్వు పైకొస్తావు. నీకు గొప్ప ఫ్యూచరున్నది. బెజవాడలో ఉండి చేసేదేమిటో ఇక్కడ ఉండీ చెయ్యొచ్చు." అన్నాడు సారథి.

ఆ తెల్లవారే అతను మనోరమను వెంట బెట్టుకొని పది పదిహేను ఫిలిం కంపెనీల చుట్టూ తిరిగాడు. అందరూ "చూస్తా" మన్నారు. దీని వల్ల కలిసొచ్చిందేమీ లేదు. అయిదారుగురు పత్రికల వాళ్ళకు మనోరమను గురించి చెప్పి కాస్త పబ్లిసిటీ ఇవ్వమని అడిగాడు సారథి.

ఒకాయన పేజీకి యాభయ్ రూపాయల ఛార్జీ అవుతుం దన్నాడు. ఇంకొ కాయన తప్పకుండా చూస్తానన్నాడు. ఒక పత్రికాయన మట్టుకు "త్రైవ్రి కలర్ టైటిల్ మీరు అచ్చేసివ్వండి. నా పత్రిక్కు వేస్తాను. అంత కన్నా నేనేమీ చెయ్యలేను. బ్లాకులు ప్రింటింగు, అంతా కలసి అయిదా రొందల లోపు" అన్నాడు.

సారథీ నిర్జీవు డయ్యాడు.

ఈ ప్రతిష్టంభనను విడల గొట్టిన వాడు మూర్తి. ఆయనొకనాటి ఉదయమే వచ్చాడు.

"ఇలా జరుగుతుందని నేనెప్పుడూ అనుకో లేదు. ఎంతో ఫ్యూచర్ని దృష్టిలో పెట్టుకొని మిమ్మల్ని రప్పించాను. కాలం, ఖర్మం కలసి రాలేదు. జరిగిందేదో జరిగింది. మీకు నా చేతనైన సాయమంతా చేస్తాను. మీరు తిరిగి బెజవాడ వెడదామనుకొంటున్నారటగా ! ఇప్పుడు నాలుగైదు తెలుగు పిక్చర్లు కొత్తగా ప్రారంభించారు. వాళ్ళకు నేను మనోరమను పరిచయం చేస్తాను. అందరూ కాకపోయినా ఏ ఒక్కరన్నా అవకాశ మివ్వొచ్చు. నాకా నమ్మకముంది. మరి వస్తారా ?" అన్నాడు.

సారథి - మనోరమ కేసి చూశాడు.

"ఆఁ ప్రాణం విసిగి పోయిందండీ" అన్నది మనోరమ.

"ఈ వొక్క సారీ నా మాట వినండి" అన్నాడు మూర్తి.

"సరే వెళ్ళిరా!" అన్నాడు సారధి.

"మీరు రారూ ?"

"ఎందుకూ ? నేను రాను. మీ రిద్దరూ వెళ్ళిరండి" అన్నాడు సారథి చిరాగ్గా.

మధ్యాహ్నానికల్లా మనోరమ టాక్సీలోంచి నవ్వుతూ దిగింది.

''ఏ మయింది ?'' అన్నాడు సారథి ఆత్రుతగా!

"నిశా ఫిలింస్ వారి పిక్చరులో ఛాన్సు దొరికింది. అట్టే పెద్ద వేషం కాదు. పిక్చరు మొత్తంలో పది పదిహేను సార్లు కనిపిస్తుంది. ఆ కారెక్టర్‌కు రెండు డాన్సులున్నాయి. అయిదు వేలిస్తామన్నారు. మూర్తి గారు వెయ్యి రూపాయలు అడ్వాన్సు ఇప్పించారు." అన్నది మనోరమ, నోట్ల కట్టను సారథి చేతికిస్తూ.

''నీ దగ్గరే ఉంచు. అవునుగానీ, మూర్తిగారేరీ?''

''నన్ను టాక్సీ ఎక్కించి పంపించారు. వీలుంటే రెండు మూడు రోజుల్లో కనిపిస్తామన్నారు".

నిశా ఫిలింస్ వారి సాంఘిక చిత్రంలో రెండుసార్లు క్లబ్ సీను వస్తుంది. ఆ సీనులో మనోరమ డాన్సు చెయ్యాలి. మనోరమ బొత్తిగా నాట్యం ముఖం ఎరగనిదేం కాదు. చిన్నతనంలో కొంత కాలం పాటు నేర్చుకొంది. ఆ నేర్చుకొన్నదేదో అడపా, దడపా ఉపయోగపడుతూనే ఉంది. ఇదీ అలాగే ననుకొంది మనోరమ. తీరా చూస్తే దానికీ, దీనికీ, పోలికలే లేవు. ఒళ్ళంతా కనిపించే గరగరల పావడా తొడిగారు. హైహీల్ బూట్ వేశారు. జుట్టంతా మొగాడి జుట్టుకు మల్లే, కురచగా వొంకు లొంకులుగా విరిచి కట్టారు. అన్నిటి కన్నా ఘోరం పమిట తీసేశారు. రొమ్ములు ఎత్తుగా ఉండేట్టు బ్రేషియెర్సు పెట్టారు. కాలు ఛమ్మన పైకెత్త మన్నారు. రొమ్ములు కదిలించమన్నారు.

ఈ పనులన్నీ చేయడం మనోరమకు ఎంత మాత్రం ఇష్టం లేదు. పిక్చర్ విడుదలయ్యాక ఈ దిక్కుమాలిన డాన్సు ఎన్ని వేలమందో చూస్తారు. ఈలలు వేస్తారు. కేక లేస్తారు. చప్పట్లు కొడతారు. ఓ నిమిషం పాటు ఆ ఘోష యావత్తూ మనోరమ చెవుల్లో మారు మోగింది. మనస్సంతా ఏదో జబ్బు పడినట్లయింది. ఒకసారి – ఈ కాంట్రాక్టును రద్దు చేసుకుందామని గూడా అనుకొంది.

"అలా ఉన్నావేం?" అన్నాడు సారథి ముఖం అదోలా పెట్టుకొన్న మనోరమను చూసీ చూడంగానే.

"నే నిక షూటింగుల కెళ్ళను. ఈ సినిమా లైను నాకు బొత్తిగా గిట్టదు" అన్నది మనోరమ.

"ఎందుకని"?

"ఏమన్నా కానివ్వండి. ఈదిక్కుమాలిన అడవా చాకిరి నేను చెయ్యలేను. డబ్బొస్తుంది కదా అని విషం తాగుతామా ఏమిటి?"

"సినిమాల్లో యాక్ట్ చెయ్యడమంటే విషం తాగడమని నాకింకా తెలియదే!" అని ఆశ్చర్యం నటించాడు సారథి.

"అదే నయం! ఒక్కసారితో ప్రాణాలు పోతాయి. ఇది అంతకన్నా ఘోరం! బైట ఉండి చూసినప్పుడున్న గ్లామర్, ఇందులోకొస్తే ఉండదు. ఎంత విసుగు? ఎంత వేస్టు?" అన్నది మనోరమ ముఖం చిట్లించి.

అవిడన్న మాటల్లో అబద్ధమేమీ లేదు. ముష్టి పదిహేను నిమిషాల డాన్సును షూట్ చెయ్యడానికి పది రోజులు పట్టింది. పట్టుమని

పది అడుగులు వెయ్యంగానే డైరెక్టర్ 'కట్' అనేవాడు. డాన్సు డైరెక్టర్ మళ్ళీ వచ్చి, ఎట్లా చెయ్యాలో చెప్పేవాడు. కెమేరా వెనక్కెళ్ళి, టేక్‌కు తిరిగి రెడీగా ఉండేది — లైట్లు ఆరిపోయి మళ్ళీ భగ్గుమంటూ వెలిగేయి. రికార్డు మ్యూజిక్ వింటూ మనోరమ కళ్ళు వయ్యారంగా తిప్పుతూ, పగలబడి నవ్వుతూ, నాలుగడుగులు వేసేది. 'ఓకే' అన్న కేక - నాలుగు నిమిషాలన్నా గడవకముందే మళ్ళీ 'కట్' ఇదీ వరస.

ఆ రోజంతా ఇలాగే జరగడంతో మనోరమ ఒళ్ళంతా విరగ్గొట్టినట్టుగా ఉండి, కుర్చీలో చేరగిల బడి పోయింది. ఎవరో కాఫీ తెచ్చి బల్లమీద పెట్టారు. ఇంకెవరో 'సోడా కావాలా?' అన్నారు.

ఆ పూటకు షూటింగ్ అయిపోయింది. అందరూ ఇళ్ళకు బయలుదేరుతున్నారు. మేకప్ తీసేసి మనోరమ గూడా బయలుదేర బోయింది. ఒక పైజమా వాడొచ్చి 'అయ్యగారు రమ్మంటున్నారు' అన్నాడు. ఇంటికి ప్రయాణ మయిందల్లా వాడి వెంట, ఆ అయ్యగారి దగ్గర కొచ్చింది మనోరమ. లోపల గదిలో ప్రొడ్యూసర్ కూచుని ఉన్నాడు. మనోరమను చూడంగానే కళ్ళొక్కసారి ఎగరేశాడు. ఆఫీసులో ఇంకెవ్వరూ లేరు. తన నెందుకు పిలిపించిందీ తెలుసుకోవడానికి మనోరమ ఓ నిమిషం పాటు అక్కడే నిలబడింది.

"డాన్సు చాలా బాగా చేశావా?" అన్నాడాయన. మనోరమను మునిగిపోయేలా చూస్తూ. "నేచూశాను డైరెక్టరు చెప్పాడు. డైరెక్టరు గారికి నువ్వంటే శానా ఇష్టానికిమల్లే వుంది.... నిన్నుచూస్తే డాన్సు మాష్టరుకు కిట్టదేం? అదేం లాభంలేదు. అందరితోటీ మంచిగా ఉండాలి. అందరు చెప్పినట్టూ వినాలి.... ఆఁ వాడెంత, వాడి బిసాదెంత? నువ్వు సరేనంటే

రేపీపాటికి వాణ్ణి లాగెయ్యనూ! పొద్దు పోయింది. ఇంటికేం పోతావ్ ? ఏదన్నా హోటలుకు పోదాంపద ! నిన్ను నెక్స్టు పిక్చర్‌లో హీరోయిన్ను చేస్తా ! "

మనోరమకు ఈ సరికే అంతా అర్థమైపోయింది. ఆవిడ పర పురుషుణ్ణి ఎరగనిది కాదు. కాని ఎప్పటిమాట ! సారథి రాకముందు సంగతి. ఇది సారథికి తెలిస్తే ఏమనుకొంటాడు ? మనోరమ భయంతో కంపించి పోయింది. ఆమె ఏసంగతీ చెప్పకముందే అతను దగ్గరగావచ్చి కౌగిలించుకొని గట్టిగా ముద్దుపెట్టుకొన్నాడు. మనోరమ అసహ్యంతో ముఖం పక్కకు తిప్పుకుంది. అతగాడు ఇవేమీ గమనించలేదు...

"రాత్రి నీకోసం చాలాసేపు చూశాను. రాలేదేం ?" అన్నాడు సారథి, ఉదయమే జోగుతూ వస్తున్న మనోరమను చూసి.

"రాలేదు" అన్నది మనోరమ.

"అదే - ఎందుకనే అడుగుతున్నాను?"

' పనుండి ఉండిపోయాను''

"అలాగేం?" అన్నాడు సారథి మనోరమకేసి అదోలా చూస్తూ.

మనోరమ ఇంకోమాట మాట్లాడకుండా లోపలికెళ్ళింది.

నిశా ఫిలింస్ వారి చిత్రం బాగా డబ్బు చేసుకోలేక పోయింది. రెండోవారం తిరక్కుండానే డబ్బాలు తిరిగొచ్చాయి. దీనితో ఆ చిత్రంలో పనిచేసిన అందరి రాతలూ బైటపడ్డాయి. నెక్స్టు పిక్చర్‌లో మనోరమను హీరోయిన్ను చేస్తానన్న ప్రొడ్యూసరు మట్టిగొట్టుకు

పోయాడు. వ్రతం చెడ్డా ఫలితం దక్కాలన్నది జరగనేలేదు. ఈ నెక్స్టు పిక్చరు మీద బ్రహ్మాండమైన ఆశలు పెట్టుకుంది మనోరమ. ఆఆశలన్నీ చివరకు నీళ్ళుగారిపోయ్యాయి.

ఒకసారి సారథి ఇంట్లో లేనప్పుడు, ఓ గళ్ళ లుంగీ వాడు వచ్చాడు. వాణ్ని ఇదివరకెక్కడో చూసినట్టు మనోరమకు గుర్తు కొచ్చింది. కానీ ఎక్కడ చూసిందీ జ్ఞాపకం రాలేదు.

"మీరిట్లా ఎంతకాలం ఉంటారు? మీలో బ్రహ్మాండమైన టాలెంట్సున్నాయి. అవన్నీ ఇలా నాశనం కావడం నా కిష్టం లేదు. సోమసుందరం గారు కొత్తగా తీస్తున్న అయిదారు పిక్చర్లకు డిస్ట్రిబ్యూటరు. ఆయన తలచుకొంటే మీ కెలాంటి సాయమైనా చేస్తారు. అదీ గాక మీరంటే ఏ మాత్రమో అభిమానం గూడా ఉంది. పోనీ, ఓ సారి వెళ్ళి మాట్లాడి చూడండి! ఆయన మాటంటే ఈ ప్రొడ్యూసర్లకు వేద వాక్కు" అన్నాడు వాడు.

అదేమిటో చూడాలనే అనుకొంది మనోరమ. వాడన్న వాటిల్లో ఒక్క మాట గూడా అబద్ధం లేదు. సోమసుందరం గారు నిజంగా చాలా మంచివారు. మనోరమను చూస్తూనే, ఆయన తన హర్షాన్ని ప్రకటించిన వారయినారు.

"ఈ ఆఫీసు పనిలో సతమతమై పోతున్నాను. ఒక్క క్షణం రెస్టు దొరకదు... అన్నట్టు నువ్వు బెంగుళూరు ఎప్పుడన్నా చూశావా? పోనీ మహా బలిపురం వెడదామనుకొంటున్నాను. తోడెవ్వరూ లేక ఆగి పోయాను. హాయిగా ఓ టూర్ కొట్టొద్దాం... పాపం ఈ మధ్య నీకు బొత్తిగా పిక్చర్లు లేవుగదూ...?" అన్నారు సోమసుందరంగారు.

మహా బలిపురం వెళ్ళబోయే ముందు, సారథితో మాటమాత్ర మన్నా చెబుదామనుకొంది మనోరమ. అయితే ఆ మాత్రం అవకాశం దొరకనే లేదు. తెల్లవారే వద్దా మనుకొన్న ప్రయాణం కాస్తా మరొక రోజు దేకింది...అయితేనేం? రెండు పిక్చర్లలో హీరోయిన్‌గా బుక్కయి పెద్ద మొత్తం ఎడ్వాన్సుగా పుచ్చుకొని మనోరమ ఇంటికొచ్చింది.

సారథి ఏమంటాడోనని మనోరమ గుండెలు పింజం పింజం అన్నాయి. సారథి ఏమీ అనలేదు. ఆమెతో మాట్లాడను గూడా మాట్లాడ లేదు. ఏదో ఒకటి అని ఈ గుంభనను బద్దలు గొట్టినట్లయితే, మనో రమ ఇంతగా బాధ పడకపోను. అతను నిమ్మకు నీరెత్తినట్టుగా ఉన్నాడు. వంటమనిషి అన్నం వడ్డిస్తోంది. అతను నిశ్శబ్దంగా తిని తన గదిలో పడుకొంటున్నాడు.

''నామీద కోపం వచ్చిందా?'' అన్నది మనోరమ ఒకనాడు సారథిని నిలవేసి.

''ఎందుకూ?''

''అయితే మాట్లాడవేం?''

''కోపం వస్తే మాట్లాడరా ఏమిటి? అయినా నాకోపం నిన్నేమీ బాధించదే! మాట్లాడ వలసిన అవసరం వచ్చినప్పుడు తప్పకుండా మాట్లాడతాను. అలా బిగదీసుకు పోయే తత్వం నాది కాదు'' అన్నాడు సారథి.

''పోనీ నాదేననుకోండి. సోమసుందరం గారు డిస్ట్రిబ్యూట్ చేసే రెండు పిక్చర్సులో నన్ను హీరోయిన్‌గా బుక్ చేశారు. ఎడ్వాన్సు గూడా యిచ్చారు. మరి మీ ఉద్దేశ మేమిటి?''

ఈ మాట వింటూనే సారథి ఫక్కున నవ్వాడు.

"ఆ పెద్దమనిషి నిన్ను బుక్ చేశాడు. ఎడ్వాన్సుగూడా ఇచ్చాడు. నువ్వూ వొప్పుకొన్నావు. అంతా అయిపోయింది. ఇప్పుడు నా అభిప్రాయం అడిగి మాత్రం ఏం లాభం? ఒక వేళ నేను కాదంటే మట్టుకు ఇప్పుడు నువ్వు చేయ గలిగిందేమిటి? ఆ పిక్చర్‌లో యాక్ట్ చెయ్యకుండా ఎటుగూడీ మానుకోవు. అయినప్పుడు, మధ్యలో నా ఉద్దేశంతో ప్రయోజన మేముంటుందా అని!" అన్నాడు సారది.

"మీరైనా ఆలా ఎందుకంటారు?" అన్నది మనోరమ, ఏ మాత్రమో మనసు గాయపడి. "నేను పది పిక్చర్లలో బుక్కయి పైకి రావడం మీకు మాత్రం ఇష్టం కాదా యేమిటి?"

"అయ్యో!" అన్నాడు సారది కళ్ళు చికిలించి ముక్కుపుటాలు ఎగరేస్తూ. మనోరమ ఓసారి అతనికేసి చూసి గిరుక్కున వెనక్కు తిరిగి, చకచకా తన గదికేసి వెళ్ళిపోయింది.

* * *

మనోరమ హీరోయిన్‌గా నటించిన చిత్రాలు బ్రహ్మాండంగా డబ్బు తెచ్చాయి. అలా తేవడానికి చాలా మంది చాలా రకాలుగా శ్రమ పడ్డ మాట నిజమేగానీ, ఎక్కువ భాగం క్రెడిట్ మనోరమకే దక్కింది. చాలా సంవత్సరాల నుండీ పాత ముఖాలు చూసి విసుగెత్తి పోయిన వారి పాలిటి దేవ కన్యగా మనోరమ అవతరించింది. సంవత్సరం తిరక్కుండానే ఆవిడకు బోలెడు మంది ఫాన్సు తయారయ్యారు. ప్రతిరోజూ కట్టలకు కట్టలు ఉత్తరాలు వచ్చి పడుతున్నాయి. అందులో చాలా ఉత్తరాల్లో ఉన్న విషయమల్లా తన ఫొటో పంపమని; కొన్ని ఉత్త

రాలు ఆమెకు ప్రణయ సందేశాలను మోసుకొచ్చాయి. ఒక పత్రిక వారు "నా కేమనిపిస్తున్నదంటే...?" అన్న శీర్షిక పెట్టి, ఆ పత్రికా పాఠకులకు మనోరమను ఏమేమి చెయ్యాలని ఉన్నదో సగర్వంగా ప్రచురించారు. మరొక పత్రిక వారు ఆవిడ దినచర్యలను సచిత్రంగా ప్రచురించటానికి గాను ఫొటోలు తీసుకొన్నారు. ఇంకొకరు ఆవిడ అలంకారాలను ప్రచురించారు. వీటన్నింటి కిందా ఆమెకు ఏ మాత్రమో ఖర్చయింది...

ఇప్పుడావిడ చేతిలో ఏడెనిమిది పిక్చర్లున్నాయి. చాలా మంది డైరక్టర్లు ఆమెకు తెలిసిన వాళ్ళున్నారు. పేరు మోసిన రెండు మూడు డిస్ట్రిబ్యూటింగ్ కంపెనీల వాళ్ళతో ఆవిడకు 'సన్నిహితమైన సంబంధా' లున్నాయి. పరిస్థితి బాగు పడటంతో మనోరమ తన కుటుంబాన్ని గుంటూరు నుండి రప్పించు కొంది. స్వంతంగా ఓ మేడ కట్టించింది. ఈ మేడ కింద మనోరమ చిల్లికానీ కూడా ఖర్చు పెట్టలేదు. ఎవడో చెట్టియార్ కట్టించి యిచ్చాడు. ఆవిడ స్వంత ఉపయోగానికో కారున్నది. సారధి కోసం ప్రత్యేకంగా ఒకటి కొన్నది. ఈ నాటికీ సారధి పట్ల ఆమెకు అమితమైన గౌరవం ఉంది. ఎంత బిజీగా ఉన్నా, అతని యోగ క్షేమాలు, అప్పుడప్పుడన్నా స్వయంగా విచారిస్తుండేది. యావదాస్తీ మనోరమ పేరిట ఉన్నదన్న మాటేగానీ, అతని కొచ్చిన లోటేమీ లేదు. ఆ యింట్లో అతని మాటకు ఎదురు చెప్పే వాళ్ళు గూడా లేరు.

కానీ సారధికి, ఈ జీవితంలో ఏదో లొసుగు కనిపించసాగింది. ఏదో అసంతృప్తి దయ్యంలా అతన్ని వెన్నాడుతూనే ఉంది. తనూ కళాకారుడే! కళ కోసం తనూ ఒకప్పుడు ఆరాట పడి పోయాడు. ఏవో వెర్రి కలలు కంటూ, ఈ దోవలో పడ్డాడు. ఇది చాలా సహజమైన మార్గమని ఆనాడు అనిపించింది. అందుకే నిస్సంకోచంగా ఇటుకేసి

నడిచాడు. నెత్తీనోరూ కొట్టుకొంటున్న ఆప్తులందర్నీ కాదని, మనోరమను పట్టుకొని ఊరేగాడు. ఉన్న ఆస్తంతా కర్పూరంలా కాల్చేశాడు. అందుకు సారథి ఈనాడు విచారించడం లేదు. ఈ దోవన బడి, ఈ నాటి కీ స్థితి కొచ్చాడు. ఇక్కణ్నుంచే ముందు మార్గం కనిపించడం లేదు. ఇక తనెంత కాలం బ్రతికినా, మనోరమ భర్తగా బ్రతకవలసిందేనా? తనకో వ్యక్తిత్వమూ, స్వంత జీవితమూ లేనే లేవా?

చాలా మంది అనుకొంటున్నట్టు, ఈ సంపద యావత్తూ తనది కాదు. కాదు సరిగదా, ఇందులో తనదంటూ పూచిక పుల్ల గూడా లేదు. ఇదంతా మనోరమ స్వార్జితం. ఆవిడ సంపాయించింది. తను ఆవిడ దయాధర్మాల మీద ఆధారపడి బ్రతుకుతున్నాడు. ఆమె ఏ క్షణాన తనను వెళ్ళమన్నా, కట్టు గుడ్డలతో వీధిలో కొచ్చెయ్యాలి. మనోరమ అలా అంటుందనీ కాదు, ఇవన్నీ జరుగుతాయనీ కాదు. కానీ జరిగే అవకాశా లున్నాయా, లేవా అన్నదే ప్రశ్న!

ఇంతకాలం నుండీ తనను వేధిస్తున్న అసంతృప్తికి, కారణ మేమిటో సారథికి తెలిసినట్లయింది. ఇప్పటి వరకూ తనకు స్వంత జీవితం లేదు. స్వంత వ్యక్తిత్వమూ లేదు. మరొకరి జీవితం — మనోరమ జీవితం — తను జీవించాడు. ఆవిడ వ్యక్తిత్వాన్ని తన వ్యక్తిత్వంగా చెలామణి చేసుకొన్నారు. ముందుగా ఈ 'గిరి' నుండి బయట పడితే తప్ప తనకు ఊపిరాడదు.

చావునుండి తప్పుకొన్న వాడిలా సారథి కంగారుగా లేచాడు. ఒక్కసారి బద్ధకంగా వొళ్ళు విరుచుకొని, గట్టిగా ఆవలించి చిటిక వేశాడు. ఏదో ఓ నిశ్చయాని కొచ్చిన వాడిలా గదిలోంచి చకచకా బయటి కొచ్చాడు. అర్ధరాత్రి దాటింది. అందరూ నిద్రపోతున్నారు.

మనోరమ ఏదో ఔట్‌డోర్ షూటింగ్ ఉన్నదని రెండు రోజులయింది వెళ్ళి. ఎప్పటి కొస్తుందో తెలియదు. చెప్పిపోదామన్నా ఈ యింటిలో తనకు కావలసిన వాళ్ళెవ్వరూ లేరు. ఏదో అనుకోవడమేగానీ ఈ మనోరమ మాత్రం ఈనాడు తనదా? తనదేనని, తను అనుకొన్నంత కాలమూ, ఈ ఇల్లు తనకు స్వర్గతుల్యంగా ఉంది. కాదనుకొన్నాక, భరించరానంత దుర్గంధంతో పిలపిల లాడుతున్నట్టు తను బాధ పడి పోతున్నాడు. ఇది మనోరమను చూసి తను అసూయపడటమో, ఓర్చలేని తనమో కావచ్చు. తనకన్నా ఉన్నత స్థితిలో ఉన్నవాడి పట్ల, దిగువగా ఉన్న వాడి మనస్తత్వం లాంటి దేదో తనలోనూ పనిచెయ్యవచ్చు. వీటన్నింటినీ మించి మనోరమకు తనంటే వల్లమాలిన గౌరవాభిమానాలు ఉండవచ్చు. కాదనడు కానీ తను దాన్ని నమ్మలేక పోతున్నాడు. ఇది తన లోపమేనని ఎవరన్నా అంటే, తను నిష్పేచీగా ఒప్పుకుంటాడు.

ఎంత ఆలోచించినా తనిప్పుడు తప్పుకోవడమే ఉత్తమంగా ఉంది. ఒకప్పుడు తన అవసరం మనోరమకు ఉంటే ఉండ వచ్చు. కానీ ఈనాడలా లేదు. తను లేకపోయినా మనోరమ నిర్విచారంగా బతక గలదు. తను లేక పోవడమన్నది ఆవిడ జీవితానికెలాంటి లోటునూ రానివ్వదు. కాకపోగా ఏ మాత్రమో ప్రతి బంధకం గూడానూ. తన ఉనికి ఆమె స్వాతంత్ర్యాన్ని కొద్దిగానైనా కుంటు పరుస్తున్నది. అలాగని మనోరమ తనతో అననూ లేదు; ఆ అర్థం వచ్చేలా ప్రవర్తించనూ లేదు కానీ తనకా మాత్రం తెలియదా?

తనకు తను ఏమీ చేసుకోలేక పోయాడు. ఇతర్లకూ ఉయ్యలేక పోయినాడు. కాగా ఇతర్ల స్వేచ్ఛకు తను రాహువులా అడ్డుపడు తున్నాడు. అయినప్పుడు తనిక్కడ ఉండటంలో అర్థం లేనే లేదు.

నిజమే! ఈ ఇంట్లో డబ్బు ఇవ్వగల అన్ని సౌఖ్యాలు తనకు అందుబాటులో ఉన్నాయి. ఈ ఇంటి నుండి పోయాక, తన కిన్ని సౌకర్యాలు ఉండని మాట గూడా తను కాదనడు. దురదృష్టవశాత్తూ ఈ సౌఖ్యాలు, తనకు సుఖాన్నివ్వడం లేదు. ఈ భాగ్యం తనకు భాగ్యానికి మల్లే లేదు.

చాలా మంది - ఏ విచక్షణా లేకుండా, మనోరమ కోసం అల్లాడి పోవడం తనకు తెలుసు. ఆమె కోసం చచ్చే వాళ్ళున్నారని గూడా తనకు తెలుసు. ఒకప్పుడు తను గూడా మనోరమ కోసం కలవరించి పోయాడు. కానీ ఈ నాడామెను చూస్తుంటే, తనకు ఆకర్షణ కలగడం లేదు, సరిగదా అసహ్యం వేస్తున్నది. లక్షల మందికి పిచ్చెక్కించే ఆవిడ ఉజ్వల సౌందర్యం తనకు వాంతి కలిగిస్తున్నది. ఇది తన లోపమే నేమో! ఏది ఏమైనప్పటికీ తనీ బందిఖానాలో ఆట్టేకాలం ఉండ లేడు. ఈ బంగారు సంకెళ్ళను ఇంకా భరించనూ లేడు.

సారథి గట్టిగా నిట్టూర్చాడు. ఒక్కసారి ఇల్లంతా కలియ చూశాడు. వందలాది కంఠాలు తననూ, తన వ్యక్తిత్వాన్ని, అవహేళన చేస్తున్నట్టు ఫీలయ్యాడు. ఆఖరి సారిగా మనోరమ గది కేసి చూసి, నిశ్శబ్దంగా బైట పడ్డాడు.

* * *

దాదాపు మూడేళ్ళ తరవాత సారథి తిరిగి బెజవాడలో అడుగు పెట్టాడు. అతని ప్రాణాని కెంతో హాయి అనిపించింది. కానీ ఆ హాయిని గూడా అతను ఎక్కువ సేపు అనుభవించ లేకపోయాడు. పాత మిత్రులలో చాలా మంది అటూ ఇటూ చెదిరి పోయారు. ఉన్న

నలుగు రైదుగురయినా, నాటకాల ధోరణి మాని, ఏవో ఉద్యోగాలు చేసు కొంటున్నారు. వాళ్ళ దగ్గర కెళ్ళి కూడా ఈ నాటకాల ప్రసక్తిని తిరిగి తీసుకు రాలేక పోయాడు సారధి.

అతన్ని నటుడుగా ఒక్కరూ గుర్తించ లేదు. అందరూ 'మనోరమ భర్తగా' మాత్రమే చూశారు. అలాగే మాట్లాడారు. అలాగే ప్రవర్తించారు. మనోరమ యోగ క్షేమాలను గురించి అడిగారు. ఆవిడ ఏ సినిమాల్లో నటిస్తోందో అడిగారు. ఇంకా హిందీ మార్కెట్టుకు ఎందుకని వెళ్ళలేదని అడిగారు. ఇప్పుడున్న ఏ హిందీ స్టారుకూ మనోరమ తీసిపోదని, భరవాసా యిచ్చినవారూ ఉన్నారు.

మొట్టమొదటగా అతన్ని చూసినవారు, అతని వెనక ఓ ఖరీదైన కారునూ, అందులో అందమైన మనోరమనూ వెదికారు. అతని వెంట మనోరమ గూడా వస్తున్నదేమోనని, చాలా మంది గుంపులు గూడారు.

వీళ్ళందరికీ ఏమని సమాధానం చెప్పడమో సారధికి తోచలేదు. తనకూ మనోరమకు మనస్పర్థలొచ్చాయనీ, అందుచేత తనిలా బెజవాడ రావలసి వచ్చిందనీ, వారికి ఎలా చెప్పడం? తన జీవితం తను జీవిద్దామని, మనోరమ నుండి వందల మైళ్ళ దూరం వచ్చినా; తనకా జీవిత సూత్రం చే జిక్కలేదు. ఇక్కడా తను 'మనోరమ భర్త' గానే ఉండి పోవలసి వచ్చింది.

ఒకరోజు పదిగంటల వేళ పోస్టుమాన్ తలుపు కొట్టాడు. సారధి వెళ్ళి ఓ రిజిస్టర్ కవర్ పుచ్చుకొన్నాడు. దానికేసి చూస్తూనే మనోరమ దస్తూరిని పోల్చుకొన్నాడు సారధి. ఏదో ఉత్తరం ఉంటుందనుకొన్న సారధికి, అందులో ఓ విల్లు కనిపించింది. అందులో తనకున్న యావ

దాస్తిని సారథి ఇష్టాను సారం రాసింది మనోరమ. దానితో పాటు చిన్న ఉత్తరం గూడా ఉంది.

"డబ్బు మిమ్మల్ని నాకు దూరం చేస్తుందని ఏ మాత్రం తెలిసినా దాని పట్ల నేనూ తగు జాగ్రత్తలోనే ఉండేదాన్ని. మీరెందు కెళ్ళారని నేను అడగను. అడిగినా మీరు జవాబు చెప్పనవసరం లేదు. నన్ని దిక్కుమాలిన మద్రాస్‌లో ఒంటరిగా వదలి వెళ్ళారు. నే నేమయి పోతానని మీ ఉద్దేశం ? మీరు నాతో చెప్పకుండా వెళ్ళారు. నేను చెప్పే వస్తున్నాను. పదకొండో తేదీ మెయిల్లో బయలుదేరుతున్నాను. పన్నెండు ఉదయానికల్లా మీరు స్టేషనుకు రండి-

—మీ మనోరమ''

సారథి కొన్ని నిమిషాలపాటు కొయ్యబారి పొయ్యాడు. ఏవో తియ్యని జ్ఞాపకాలు మనస్సులో మోసులెత్తాయి. కళ్ళు నీటితో నిండి పోయాయి. ఆ రాత్రే విల్లుతో సహా మెయిలెక్కాడు. అతని మనస్సిప్పుడు మనోరమ కోసం ఘోరంగా కలవరించి పోతున్నది.

* * *